

הידוש של מקרא

פרשת בשלח

או הקרוב הוא, אבל 'כי' קרוב הוא לא שייך הכא, ועיין בשתפי חכמים שכבר הקשה כן. ועוד קשה מהו דאמר הכתוב פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה, דביאר רש"י הק' כגון מלחמת וירד העמלקי וכו' דאפי' שם שדרך עקומה היתה אמרו ניתנה ראש ונשובה מצרימה, וכ"ש שבדרך פשוטה היו חוזרים, דא"כ קשה דעדיין למעשה כן שבו מצרימה ולא הועיל הדבר, ולמאי כל הטירחה הרי גלוי וידוע לפניו שלא יועיל. וגם קשה מה הנפק"מ הרי גם אם עכשיו באו מדרך עקומה לחזור למצרים יכלו לחזור בדרך פשוטה. וזה אולי אפשר לתרץ דהאוייבים היו עומדים בדרכם הפשוטה, כך שלחזור היו יכולים רק מן הדרך העקומה, ורצה למנוע מהם רצון זה, אבל מה שלא הועיל הדבר לגמרי קשה.

ונראה לתרץ דמה שהקשינו מויהי לשון צער, היינו שהיה להם צער במה שהוליכם בדרך הארוכה ולא בפשוטה, וזהו דאמר הכתוב דהיה להם צער בשלח פרעה את העם, וזה במה שלא נחם אלקים וכו', ומה דכתיב כאן ז'לא נחם בוא"ז, אולי עוד חלק הוא דהכתוב עדיין אינו מסביר מיד הטעם לצער, דעדיין לא יובן לנו במה שלא נחם וכו', דמה הפסידו בזה שלא נחם משם, אלא בא ואומר לנו קודם דתדע לך דלא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, ואין זה המשך העניין ממש, ומיד אח"כ בא ומבאר דלכך אמר קודם ויהי לשון צער, דהיות ואמרתי לך דלא נחם דרך ארץ

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצרימה (יג, יז). בפסוק זה צריך לברר כמה דברים, בתחילה צריך ביאור מהו 'ויהי' לשון צער, וכי דבר זה שסוף כל סוף נגאלו ממצרים צער הוא, הרי אין לך שמחה גדולה מזו, והיה צריך למינקט בלשון והיה שהוא לשון שמחה. ועוד קשה מהו דכתיב בשלח פרעה את העם, וכי פרעה הוא ששלחם, הרי להדיא ראו כולם איך שבכוה גדול הקב"ה בעצמו הוא שהוציאם ממצרים, דחשש פרעה על עצמו שימות ממכת בכורות, ופרעה רצה גם לשלחם בלילה מרוב פחדו, ומ"מ לא הוציא הקב"ה את ישראל אלא ביום בחשיבות ולא כגנבים בלילה, ולמה נקט הכתוב שפרעה הוא ששלחם, היה לו לומר בהוציא ה' את העם ממצרים. ועוד צריך ביאור מהו דנקט הכתוב ז'לא נחם אלקים, לכאורה היה שייך יותר לכתוב לא נחם בלא וא"ו, דהרי המשך העניין הוא דכששלח פרעה את העם לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, וממילא הוא"ז הוא גם מיותר וגם אינו שייך לכאן. ועיין באור החיים הק' שגם נגע בנקודות אלו, וביאר אותם ע"פ דרכו עי"ש.

עוד צריך ביאור מהו דכתיב כי קרוב הוא, הרי אדרבא מה שהוא קרוב טעם הוא כן להוליכם דרך ארץ פלשתים, ואין זה טעם שלא להוליכם משם, והיה לו לכתוב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים שקרוב הוא

פלשתים, זה היה צערם של ישראל, 'כי' קרוב הוא, שהיה להם צער שלא הלכו בדרך הפשוטה הקרובה, וממילא בזה מבואר למה כתיב 'כי' לגבי הקרוב, דעכשיו מבאר למה היה להם הצער, והיינו שהיה אפשר גם לומר כי לא נחם אלקים וכו' וקרוב הוא, ואז היה מתבאר יותר, אבל גם שייך לומר קודם המעשה ואח"כ לבאר הטעם, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, ואח"כ ממשיך הכתוב לומר באמת הטעם למה עשה להם כן הקב"ה להוליכם מסביב, וזה כי אמר אלקים וכו' דהיינו שכאן מבאר הטעם למה ציערם בזה.

רק דעדיין קשה מהו דכתיב בשלה 'פרעה' את העם, הרי הקב"ה הוציאם, והיה לו לכתוב ויהי בהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים וכו', ועוד עדיין קשה מה הואיל בזה שהוליכם מסביב, הרי עדיין ראו מלחמה ושבנו מצרימה על אף כל זה. ואולי יש לומר דלכך נקט בשלה 'פרעה' את העם, לומר לך דלכך היה להם הו"א להנחם ולשוב מצרימה, דאמרו לעצמם הרי פרעה הוא ששלח אותנו ממצרים, וממילא אין בזה מרידה בהקב"ה לחזור למצרים, אלא מרידה בפרעה, ולכך לא היו חוששים לעשות כן, דאמרו פרעה ודאי ירצה לקבל אותנו אחר שפסק מכת בכורות שם. ולפי זה גם ניחא מהו בראותם מלחמה וכו', דאם היו רואים מלחמה מיד בפלשתים מה שהיו חוזרים גם בזה אין מרידה בהקב"ה, דהרי פרעה הוא ששלחם, לכך סיבבם הקב"ה כל הדרך עם הענן ויסעו ויחננו ועשה להם קריעת ים סוף וכו', דלהדיא כל הדרך לקחם ה', דעל זה כבר לא יוכלו לומר דפרעה הוא שלקחם, ממילא אם יחזרו יהא בכך מרידה בהקב"ה, ולזה לא היה צריך ה' לחשוש שיחזרו, דהוא רק רצה שלא יהא להם

סיבות וטעמים לעשות הדבר באיזה היתר, אבל מה שאח"כ אמרו ניתנה ראש ונשובה מצרימה, דזה ודאי היה מרידה בהקב"ה וכמו שפירשו שם על ניתנה ראש דהוא ע"ז, על זה אין הקב"ה מסבב הדברים, דהוא כבר בחירה ביד האדם אם לעשות עבירות וכדומה, ועל זה באמת נענשו שם.

ואולי עוד יש לומר דזה היה הצער והיינו של הקב"ה בשלה פרעה את העם, שאמרו מן העם שפרעה הוא ששלחם, ולא נחם אלקים, והיינו שחלילה לא הקב"ה הוציאם, ולכך לא לקחם דרך ארץ פלשתים יען כי קרוב הוא, ואז יראה דיציאתם ממצרים מכוח פרעה הוא ושהלכו בדרך הרגילה, אלא ויסב אלקים וכו' כדי שיראו שהוא המוליכם ומביאם כמו שאמרנו מויסעו ויחננו וקריעת ים סוף וכו', והיינו שלא נחם אלקים מתפרש לשני הצדדים, גם למה שטענו מן העם, וגם למה שלא לקחם מפלשתים, וממילא ניחא מהו לשון צער, וגם ניחא למה כתיב ולא בוא"ז, דהיינו שחלילה לא אלקים נחם ששייך כאן וא"ו, וכי' גם ניחא דבאמת טעם הוא למה לא נחם מפלשתים, ועל זה ממשיך הכתוב עוד לומר דעוד דבר היה נגרם אם היו חושבים שפרעה הוא ששלחם, כנ"ל דא"כ בראותם מלחמה ושבנו מצרימה, דאין זה מרידה בהקב"ה, ולכך ויסב וכו' שידעו שהקב"ה הוא לקחם ולא יוכלו לחזור בהיתר.

וה' הולך לפניכם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך וגו' לא ימיש עמוד הענן יומם וגו' דבר אל בני ישראל וישבו ויחננו לפני פי החירת (יג, כא - י"ד, ב). צריך ביאור כאן כמה דברים, דאם בתחילה אומר לנו הכתוב וה' הולך לפניכם יומם, למאי בעי אח"כ למימר לא ימיש עמוד הענן, הרי כבר אמרנו שכך הוא עושה, ולמה יהא

לנו הו"א שכן ימיש. ועוד קשה מה דאח"כ כתיב וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו וכו', הרי כבר אמרנו שה' הולך לפניהם לנחותם הדרך, וכבר ברור להם לאן ילכו והיכן יחנו ע"פ הענן, ולמאי צריך כאן דיבור מיוחד לומר להם להיכן ילכו ויחנו. וגבי לא ימיש עיין ברש"י שביאר דהכתוב בא לחדש שהעמוד הענן לא היה מש מהם עד שכבר בא עמוד האש להחליפו, וכן איפכא שלא מש עמוד האש קודם שבא עמוד הענן, אבל עדיין יקשה למה היה צריך דיבור מיוחד לומר היכן ילכו ויחנו.

ונראה לתרץ שני הקושיות בחדא מחתא, דשלא תאמר שלפעמים היה מש עמוד הענן ולא היה מנחה דרכם, ולכך היו צריכים דיבור של הקב"ה היכן ילכו ויחנו, לכך הקדים הכתוב ואמר לא ימיש, והיינו שלא בשביל זה בא הדיבור, דאם באמת בשביל זה היה יכול הקב"ה לדאוג שלא ימיש הענן וממילא לא יצטרך לצוותם במיוחד, אלא דמה שבאמת היה צריך דיבור מיוחד זהו משום דאיירי שם שאמר להם הקב"ה לשוב, וזה היה תימא אצלם דלא מסתבר שיאמר להם הקב"ה לשוב למצרים, ולכך לא היו בטוחים בדבר שהענן בא לנחותם הדרך, לכך נצרך הקב"ה לומר להם להדיא דישובו אפי' שאין זה מסתבר, וזה עשה כדי לחזק לב פרעה שיאמר נבכים הם בארץ וכו' ובכך ירדוף אחריהם, וכדי שיתכבד הקב"ה במפלתם.

ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם (יד, ה). לכאורה קשה מהו דכתיב כאן ויגד למלך מצרים, וכי הוא לא ידע שישראל יצאו ממצרים והלכו להם, הרי הוא בעצמו שלחם כדכתיב ויהי בשלח פרעה את העם, ולמה לא ידע הדבר מעצמו. ועיין בשפתי חכמים שביאר בדברי רש"י, דבאמת

הקשה לרש"י קושיא זו, ולכך ביאר דשלה פרעה איקטורין עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך וראו שאינן חוזרין באו והגידו לפרעה, ולכך הלך ורדף אחריהם, ודבר זה באמת לא ידע פרעה מעצמו שאינם חוזרים אלא הוגד לו.

אבל א"כ קשה מהו דאמר הכתוב ויהפך לבב פרעה, והיינו שנתהפך להחזירם למצרים, הרי מתחילה באמת לא שלחם לגמרי אלא רק לג' ימים, וכמו שהמציאות הוא ששלח איקטורין לבדוק אחריהם, ואין כאן שום היפוך אלא שעכשיו גילה שלא עמדו בדיבורם. ועוד קשה למה כלל באו האיקטורין לומר שברח העם, הרי באמת ביום הג' ראו שישראל שבו לצד מצרים, ואדרבא ראו שבאמת כן עמדו בדיבורם לחזור אחר ג' ימים. ועוד קשה לפי מה שפירש רש"י דבשביל שלא חזרו רדף אחריהם, למה כלל אמר להם הקב"ה לשוב למצרים וכדי שיאמר פרעה נבוכים הם בארץ, הרי לא בשביל כך רדף הוא אחריהם, אלא משום שברחו ולא עמדו בדיבורם, ולמאי צריך טעם זה של נבוכים הם בארץ כדי שירדוף פרעה אחריהם.

ואולי יש לומר דזה מתורץ בזה, דהקב"ה לא החזירם מהיכן שהלכו קודם אלא באלכסון, וכדפירש בשפתי חכמים (גבי קושיא אחרת למה רדפו אחריהם ג' ימים, והרי ביום הג' חזרו מה שהלכו ביום ב', וממילא רק יום אחד ביניהם, ועל זה תירץ דבאלכסון הלכו, וממילא היה זה מהלך יום נוסף), וממילא ראה בכך פרעה שאינם חוזרים למצרים, אלא פירש לעצמו דמה שהלכו בדרך ההפוכה הוא משום שנבוכים הם בארץ, וממילא לכך החזירם הקב"ה מדרך זו כיון שרצה הקב"ה שיאמר כן פרעה, ושלא יחשוב שעמדו בדיבורם, והטעם שרדף אחריהם באמת אינו משום שנבוכים הם בארץ אלא משום שברח

העם. ומה שעדיין יקשה דא"כ למאי היו צריכים כלל לחזור לכיון מצרים, הרי היו יכולים להמשיך והיה אומר פרעה שברח העם וירדוף אחריהם, ובכך לא יהיה לו צד כלל לומר דעמדו בדיבורם, ואדרכא בכך ודאי ירדוף אחריהם. לזה יש לומר דהחזרה שחזרו היה כדי שיהיו לפני הים, וכך יפלו כל המצרים לים ויתקיים בכך מאמר הכתוב ואכבדה בפרעה, רק שאם היו חוזרים דרך היכן שהלכו שגם שם היה ים, היו חושב פרעה שעמדו בדיבורם ולא היה רודף אחריהם כלל, לכך חזרו באלכסון כדי שגם יהיו לפני הים וגם יאמר נבוכים הם בארץ ולא יחשוב שעמדו בדיבורם, ולכך רדף אחריהם ונפלו בים. או יש לומר שלכך רצה הקב"ה שיאמר נבוכים הם בארץ, כדי שלא יפחד פרעה מלרדוף אחריהם, שיחשוב שאין הקב"ה מנחה אותם ואינו איתם, וממילא יוכל הוא לרדוף אחריהם.

אבל עדיין קשה אחר כל זה מהו יהפך לבב פרעה וכנ"ל, הרי מתחילה רק לג' ימים שלחם. ובאמת לפי כל הנ"ל ניחא, שיהפך היינו שלבב פרעה נתהפך בקרבו, דלא ידע אם באמת נתכוונו ישראל לברוח ורק נבוכים הם בארץ ולכך וישבו, או שכן נתכוונו לחזור וממילא אין צורך לרדוף אחריהם, וכדפירש רש"י כן גבי ויחזק ה' את לב פרעה (פסוק ח), דהיה תולה בלבו אם לרדוף או לא, אבל למעשה הכריע בלבו דנבוכים הם ושבחה העם ולכך רדף אחריהם.

וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' (יד, י). מצינו בחז"ל שביארו שהיו המצרים יורים חיצים עליהם והיה הענן מהפכם אליהם, והיינו שהענן היה מגן עליהם מכל המזיקים ומכל האוייבים, וא"כ קשה למה כשראו מצרים

נסע אחריהם ויראו מאד. ועוד קשה למה כתיב מצרים נסע בלשון יחיד, הרי פרעה ועבדיו שרבים היו נסעו אחריהם.

ועיין רש"י שביאר שראו שר של מצרים נסע מן השמים לעזור למצרים. ולפי זה ניחא דלכך נכתב נסע בלשון יחיד, דמיירי כאן על המלאך שיחיד הוא, וגם לפי זה ניחא למה פחדו ישראל הגם שהיה הענן מגין עליהם, כיון שחשבו שהיות והמלאך יש לו כוח רוחני, אולי יוכל להתגבר על הגנת הענן שהיה מגין עליהם, דאפשר דדווקא מן כוחות גשמיים הוא שמגין עליהם הענן.

ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו ברכבו ובפרשיו (יד, יז). צריך ביאור למה גבי הנני מחזק נקט הכתב רק את לב מצרים, ואילו גבי אכבדה נקט גם פרעה וגם חילו ופרשיו, והרי לעיל כתיב וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם, ולמה כאן לא הוזכר פרעה גבי חזק הלב.

ונראה דהביאור הוא, דהיות ופרעה הוא היחיד שלא מת שם כשנכנסו לים, וכמו שכתוב לקמן ולא נשאר בהם עד אחד, ונתבאר שם במדרש (הובא בכעל הטורים יד, לא) דפרעה לא מת, והיינו שכולם מתו עד אחד, חוץ מן האחד דהיינו מלכם שהוא פרעה, וכדי שבו יתקיים מאמר הכתוב אכבדה בפרעה, לכך אותו לא חזק להכנס לים למות כמותם, ורק לרדוף בתחילה חזקו, ובו אמר רק אכבדה וכנ"ל שזה שייך בו שהוא יספר מה עשה לו הקב"ה. אבל עיין באבן עזרא (יד, יח) דביאר על מה דכתיב הכבדי בפרעה, דפרעה עצמו יטבע עם רכבו ופרשיו, והיינו שגם פרעה עצמו טבע, ולפי דבריו הדרא קושיא לדוכתא למה לא כתיב כאן הנני מחזק את לב פרעה ועבדיו, וצ"ע.

יוצא לאור ע"י הר"ר זלמן חיים הומינר הי"ו, מחבר גליון 'דפירשנו' על הדף היומי, קרית קרעטשניף רחובות.

להנצחות ולרשימת תפוצה וכן לכל ענייני הגיליון ניתן לפנות למס' פאלפון 0533132203 או למייל sh0533132203@gmail.com